

Książę kielicha czy zbyt konsekwentny polityk?

J. Grygiel, *Zygmunt Korybutowicz. Litewski książę w husyckich Czechach (ok. 1395-1435)*, Wydawnictwo Avalon, Kraków 2016, ss. 143.

Idea reformatorska, która owładnęła Czechów na początku XV w. okazała się w tym okresie przedwczesna dla Europy. Mimo podejmowanych prób eksportu rewolucji husyckiej, nie przyniosły one większego powodzenia. Wybitny czeski badacz husytyzmu zastanawiał się, czy ruch ten nie jest „anomalią historyczną” i jest to pytanie niebezpieczne¹. Husytyzm nie zapalił umysłów w Europie, choć rozbudził żywe dyskusje w ośrodkach uniwersyteckich i na zgromadzeniach kościelnych. Zdarzali się jednak ludzie, którzy w zetknięciu z czeskim buntem podejmowali jego ideały i bronili ich do końca. Wśród przykładów takiej postawy wymienia się często Zygmunta Korybutowicza, który pozostaje jednak postacią nie do końca zglębioną.

Książę litewski, bratanek Władysława Jagiełły i wysłannik Wiktolda do Czech stał się jednym z husyckich przywódców, a nawet nadzieją na objęcie tronu, którego Czesi nie chcieli oddać prawowitemu spadkobiercy, Zygmunтови Luksemburskiemu. Zamysł polityczny, z jakim wysyłano Zygmunta do kacerskiego sąsiada, był znacznie ograniczony w stosunku do roli, jaką ostatecznie odegrał. Związany z umiarkowanym skrzydłem reformatorskim, które skupiało się wokół uniwersyteckich mistrzów z Pragi, podejmował próby utrzymania stolicy. Starał się także o porozumienie z Janem Žižką, przywódcą taboryckim i husyckim hetmanem, który przed śmiercią w 1424 r. odgrywał wiodącą rolę wojskową w kraju, co wiązało się oczywiście z istotnym wpływem na sprawy polityczne. Jako polityk, Korybutowicz nie miał jednak szczęścia, nie został królem Czech, nie

1 F. Šmahel, *La Révolution hussite, une anomalie historique*, Paris 1985.

opanował kraju, a jego znaczenie nie tylko naprzemiennie wzrastało i słabło, ale było na tyle niestabilne, że ostatecznie nie zapobiegło wygnaniu księcia z Pragi. On sam zginął w bitwie pod Wilkomierzem w 1435 r., a więc kilka lat po czeskim epizodzie, który nazначzył Korybutowicza historycznie. Ta właśnie epizodyczna rola, choć w krótkich okresach bardzo znacząca, a także wiele znaków zapytania, które wiązały się z jego postawą i motywami działania, sprawiały, że książę litewski był w historiografii postacią słabo rozpoznaną.

Wyzwanie naświetlenia roli i motywów litewskiego księcia podjął przed laty Jerzy Grygiel, krakowski historyk z Uniwersytetu Jagiellońskiego, obecnie pracujący w Bibliotece Jagiellońskiej. Jego monografia *Życie i działalność Zygmunta Korybutowicza. Studium z dziejów stosunków polsko-czeskich w pierwszej połowie XV wieku*, wydana w 1988 r. stała się już klasyką husytologii i nie sposób nie sięgać do niej opisując dzieje Czech w tym okresie². Jej

ograniczona dostępność sprawiała jednak trudności nie tyle badaczom, którzy mogli do niej sięgać w bibliotekach, co szerszym gronom czytelników chcącym zapoznać się z niezwykłą postacią Korybutowicza. Problem ten rozwiązało w 2016 r. krakowskie wydawnictwo „Avalon”, publikując wznowienie książki Grygiela w serii poświęconej wybitnym postaciom politycznym średniowiecza środkowoeuropejskiego. Książka została wydana pod tytułem *Zygmunt Korybutowicz. Litewski książę w husyckich Czechach (ok. 1395-1435)*, który wpisuje się w linię wydawniczą serii.

Publikacja utrzymuje klasyczny układ biografii. Autor kreśli polityczno-społeczne tło relacji polsko-czeskich u progu rewolucji husyckiej (rozdział I), wprowadza postać Zygmunta w związku z planami osadzenia wielkiego księcia Witolda na tronie czeskim (rozdział II), przedstawia dwa okresy czeskiej działalności Korybutowicza w latach 20. XV wieku (rozdziały III i IV), by wreszcie ukazać jego dalszą działalność i tragiczny koniec w bitwie pod Wilkomierzem (rozdział V). W książce dominuje polityka – bo i opisywana postać była par excellence politykiem, ale jej lektura będzie pożyteczna także dla tych, którzy interesują się sprawami religijnymi oraz przenikaniem

2 J. Grygiel, *Życie i działalność Zygmunta Korybutowicza. Studium z dziejów stosunków polsko-czeskich w pierwszej połowie XV w.*, Wrocław – Warszawa 1988; Autor podejmował później jeszcze szczegółowe rozważania dotyczące Zygmunta Korybutowicza, m.in. opisując jego relacje z utrakwistyczną Pragą, zob. J. Grygiel, „Zygmunt Korybutowicz a Praga (1422-1427)”, w: *Polacy w Czechach. Czesi w Polsce. X-XVIII w.*, red.

H. Gmiterek i W. Iwańczak, Lublin 2004, 147-161.

kultur. Wychowany wśród wpływów wschodniego chrześcijaństwa Zygmunt Korybutowicz styka się bowiem z ruchem hereetyckim, którego przedstawiciele (vide Hieronim z Pragi) spoglądali przychylnie na wschód³. Książę litewski stara się odnaleźć w mającym swoje, bardziej zachodnie przyzwyczajenia, środowisku politycznym Czech, gdzie istotną rolę odgrywa nowy dla wszystkich czynnik – wzburzone i religijnie pobudzone grupy pod przywództwem charyzmatycznych liderów wojskowych i duchownych. Zderzenie kulturowe, religijne i mentalnościowe, mieszanka osobistych uczuć i ambicji powodują, że bohater książki Grygiela i tło jego działalności mogą intrygować humanistów o różnych zainteresowaniach.

Książka została wzbogacona o nowszą literaturę tematu w przypisach tak jednak, by nie przeciążyć aparatem naukowym czytelnika. Jerzy Grygiel odświeżył także refleksje, które nachodziły go podczas zgłębiania postaci Zygmunta Korybutowicza i prac nad nowym wydaniem. Publikacja zawiera materiał

ilustracyjny – plany bitew, kopie rycin ukazujące uzbrojenie husyckie, czy wizerunki znaczących postaci okresu jak Jan Žižka, wyobrażony przez XIX-wiecznego malarza czeskiego Aleša. Sam Korybutowicz nie doczekał się portretów ani innych wizerunków w tym czasie, jedyny zachowany pochodzi z pieczęci książęcej, którą przedstawiono na okładce.

Wydawnictwo Avalon przygotowało dwie wersje publikacji – w miękkiej i twardej oprawie. Książka jest poręczna, jej format i forma zachęca do czytania. Zawiera indeks osobowy i zwięzłe streszczenie w języku angielskim. Nie ustrzeżono się jednak od niedociągnięć redakcyjnych. Wyszczególniony w kapsule na osobnej stronie cytat z Jana Długosza występuje dwukrotnie – na s. 18 i 24, w indeksie w nazwiskach czeskich brak odpowiednich znaków diakrytycznych. Brakuje też zebranej bibliografii, lub chociażby wyboru bibliograficznego, który w publikacjach tego typu jest bardzo pożyteczny. Nie zamieszczono również wykazu skrótów i wykazu ilustracji.

Jerzy Grygiel potrafi prowadzić opowieść, łącząc rzetelność historyczną z gotowością do zainteresowania czytelnika losami bohaterów. Nie brakuje mu zdolności, by tak przedstawić postać Korybutowicza, aby naświetlić źródłowe podstawy jego wyborów i decyzji, a jednocześnie pozostawić odbiorcy pole do oceny

3 F. Šmahel, *À l'aube de l'idée œcuménique : la réforme hussite entre Occident et Orient, w: L'Église et le peuple chrétien dans les pays de l'Europe du Centre-est et du Nord (XIVe-XVe siècles) Actes du colloque de Rome (27-29 janvier 1986)*, Rome 1990, s. 285-286; Thomas A. Fudge, *Jerome of Prague and the Foundations of the Hussite Movement*, New York 2016, s. 109.

i zastanowienia. Nie rozstrzyga motywów, które kierowały Zygmuntem, naprowadza, ale ostatecznie nie odpowiada, skąd brała się gotowość księcia do związania swoich losów z ruchem husyckim, do przyjmowania komunii pod dwiema postaciami. Czy Zygmunt był rzeczywistym wyznawcą husytyzmu, księciem kielicha, czy po prostu widział dla siebie drogę do odegrania politycznej roli przez ten ruch i był w tym konsekwentny – czytelnik otrzymuje całą panoramę i zestaw szczegółów, które pozwolą na samodzielną refleksję nad tymi pytaniami. To połączenie rzetelności, dobrego operowania słowem i skłaniania czytelnika do własnych przemyśleń stanowi niewątpliwie o tym, że opracowanie Grygiela nie starzeje się, a jego odświeżona wersja na nowo może pobudzać do zastanowienia nad skomplikowanym wiekiem XV i burzliwymi dziejami księcia kielicha – Zygmunta Korybutowicza.

Paweł F. Nowakowski
Akademia Ignatianum w Krakowie
pawel.nowakowski@ignatianum.edu.pl